

Vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu muudetakse vangistusseadust (VangS), et võimaldada paigutada arestiga karistatud, samuti kuni 48 tunniks kinni peetud või sundtoomisele allutatud isik alates 1. aprillist 2025. a Tallinna Vanglasse. Muudatus ei puuduta kainenema toimetatud isikuid, kuivõrd Tallinna piirkonnas toimetatakse isikud korrakaitseaduse alusel kainenema jätkuvalt üksnes Siseministeeriumi haldusalas paiknevatesse arestimajadesse. Kehtiva VangS § 172⁷ järgi võib arestiga karistatud, samuti kuni 48 tunniks kinni peetud¹ või sundtoomisele allutatud või kainenema toimetatud joobeseisundis isiku paigutada kas Tartu Vanglasse või Viru Vanglasse. Muudatuse tulemusel on alates 1. aprillist 2025. a võimalik paigutada Tallinna Vanglasse arestiga karistatud, samuti kuni 48 tunniks kinni peetud või sundtoomisele allutatud isikuid, kuid mitte korrakaitseaduse alusel kainenema toimetatud isikuid. Samuti ei anta muudatusega Tallinna Vanglale üle kinnipidamiskeskuse ülesandeid. Muudatus on vajalik, et vähendada riigieelarve kulutusi teenusele, mida on otstarbekam osutada Justiitsministeeriumi haldusalas olevas Tallinna Vanglas, kus on selleks piisav vanglakohtade arv ja tagatud isikute kinnipidamiseks vajalikud tingimused.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu on koostanud Justiitsministeeriumi vanglate osakonna nõunik Laura Glaase (620 8219; Laura.Glaase@just.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Mari Koik (Mari.Koik@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga kavandatu kohaselt muudetakse VangS-i redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 21.06.2024, 32.

Eelnõu on seotud üksnes riigieelarve seadusega. Eelnõu ei ole seotud ühegi teise menetluses oleva seaduseelnõuga. Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthälteenamus.

Vabariigi Valitsus on riigieelarvestrateegia raames otsustanud alates 2025. a anda Põhja prefektuuri kinnipidamiskeskuse arestimaja ülesanded üle Tallinna Vanglale eesmärgiga, et piirkonnas, kus vangla ja arestimaja asuvad lähestikku, osutataks kinnipidamisteenust ühes valitsemisalas. Muudatuse tulemusena hakatakse Tallinna Vanglas kinni pidama ka kõiki neid piirkonna vahistatuid, arestialuseid ja lühiajaliselt (kuni 48 tunniks) kinni peetuid isikuid, keda seni peeti kinni Põhja prefektuuri arestimajas, v.a korrakaitseaduse alusel kainenema

¹ Termin „kuni 48 tunniks kinni peetud isik“ hõlmab seletuskirjas läbivalt ka kriminaalmenetluse seadustiku § 217 kohaselt kahtlustatavana kinnipeetuid, kuivõrd KrMS § 217 lõike 1 esimese lause järgi on kahtlustatavana kinnipidamine menetlustoiming, mis seisneb isikult kuni 48 tunniks vabaduse võtmises. VangS § 4 lõike 2 järgi kohaldatakse vanglasse toimetatud kriminaalmenetluse seadustiku § 217 kohaselt kahtlustatavana kinnipeetu kinnipidamisele vahistatu ja eelvangistuse täideviimise kohta kehtestatud sätteid VangS-is sätestatud erisustega.

toimetatud isikuid. Põhja prefektuuri arestimajaga seotud kulud jäetakse Siseministeeriumi eelarvest välja ja ülesanne antakse üle Tallinna Vanglale. Kokkuleppe kohaselt tuleb Tallinna Vanglal Põhja prefektuuri arestimaja teenus üle võtta 2025. aastal. Sellest tingituna on eelnõu otseselt seotud riigieelarvega ja tuleb menetleda Riigikogus enne 2025. aasta riigieelarve vastuvõtmist, st tegemist on kiireloomulise eelnõuga. Eelnõu kiireloomulisusest tingituna ei ole koostatud sellele väljatöötamiskavatsust (HÕNTE § 1 lg 2 p 1).

2. Seaduse eesmärk

Seaduse eesmärk on konsolideerida seni Põhja Prefektuuri kinnipidamiskeskuse arestimajas kinni peetud isikutega, välja arvatud kainenema toimetatud joobeseisundis isikute ja väljasaadetavate isikutega, seotud teenused ning anda need üle Tallinna Vanglale. Muudatuse tulemusel peetakse Tallinna Vanglas kinni isikuid, keda on väärteo toimepanemise eest karistatud arestiga, kaitsevâelasi, keda on karistatud distsiplinaararestiga, lühiajaliselt (kuni 48 tunniks) kinni peetud isikuid ja sundtoomisele allutatud isikuid. Kainenema toimetatud isikuid peetakse edaspidi jätkuvalt kinni Siseministeeriumi haldusalas olevates arestimajades ja neid isikuid Tallinna Vanglasse ei toimetata. Samuti ei puuduta muudatus kinnipidamiskeskuses viibivaid väljasaadetavaid. Nendega tegeleb kinnipidamiskeskus jätkuvalt edasi. Muudatus ei puuduta Tartu Vanglat ega Viru Vanglat ja nendesse vanglatesse võib praegu ja ka edaspidi viia nii arestiga karistatud isikuid, kuni 48 tunniks kinni peetud isikuid, sundtoomisele allutatud isikuid kui ka kainenema toimetatud joobeseisundis isikuid (VangS § 172⁷). Muudatuse tulemusel on Politsei- ja Piirivalveametil võimalik suunata selle ülesande arvelt edaspidi ressursid teistesse põhitegevustesse ja saavutada seeläbi eelarve kokkuhoid.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõuga muudetakse VangS-i § 172⁷ sõnastust selliselt, et VangS-is sätestatud võimalust paigutada korrakaitseaduse alusel kainenema toimetatud joobeseisundis isik vanglasse, kohaldatakse vaid Tartu Vanglas ja Viru Vanglas (lõige 1). Muudatusega kaotatakse üldine erisus arestiga karistatud, kuni 48 tunniks kinni peetud ja sundtoomisele allutatud isikute paigutamise suhtes ning edaspidi on neid võimalik paigutada ka Tallinna Vanglasse. Muudatuse kohaselt hakkab Tallinna Vangla sarnaselt Viru Vanglale ja Tartu Vanglale süüdimõistetute ja vahistatute kõrval kinni pidama ka kõiki neid piirkonna vahistatuid, arestialuseid ja lühiajaliselt (kuni 48 t) kinnipeetuid isikuid, keda seni peeti kinni Tallinna arestimajas. Arvestades, et Põhja prefektuuri teeninduspiirkonnas on olemas eraldi Tallinna kainenemamaja, ei hakata muudatuse jõustumise järel Tallinna Vanglasse korrakaitseaduse alusel kainenema toimetama joobeseisundis isikuid, vaid nemad toimetatakse jätkuvalt kainenema Tallinna kainenemamajja. Süüteokahtlusega isikut, kes on joobeseisundis, on sellegipoolest võimalik paigutada Tallinna Vanglasse VangS § 85¹ lõike 2 punktis 1 nimetatud isiku kinnipidamise protokollil alusel.

Lõikega 2 kehtestatakse rakendussäte, mille kohaselt kuni 2025. aasta 31. märtsini võib seaduses sätestatud võimalust paigutada arestiga karistatud isik, kuni 48 tunniks kinni peetud isik või sundtoomisele allutatud isik või kainenema toimetatud joobeseisundis isik vanglasse, kohaldada vaid Tartu Vanglas ja Viru Vanglas. See on vajalik, et anda normi rakendajale muudatusega kaasnevate kohustuste täitmisega seotud ettevalmistuste tegemiseks.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

Mõju riigiasutustele

Tallinna Vangla

Muudatus avaldab mõju Tallinna Vanglale. Vajalik on täiendava personali värbamine. Teenuse ülevõtmisel on täiendavalt vaja ametisse nimetada 10 uut ametnikku (kokku üksuses 43 ametnikku). Uute ametnike värbamisega kaasneb täiendava väljaõppe vajadus. Teenistuses juba olemasoleval personalil lisaväljaõpet tarvis ei ole, sest vanglas isikute õiguste ja kohustuste tagamiseks vajalik väljaõpe on vanglaametnikel olemas. Ühekordne koolitusvajadus, sh rakendusaktidest tulenevate muudatustega seonduv, on siiski vajalik. Täiendava koolitusvajaduse korral saadakse selleks vajalikud vahendid vangla eelarvest.

Vanglal tuleb tagada ööpäevaringne isikute vastuvõtt ja valve. Sellega seoses on Tallinna Vanglas vaja teha ümberehitused, mis võimaldavad pääslat läbida kiiremini ja sujuvamalt, ning tagada järelevalveks vajalik turvavarustus (kaamerad, monitorid jms). Teenuse ülevõtmisega kaasnevad kulud kantakse Siseministeeriumi eelarvest üle Justiitsministeeriumi vanglate eelarvesse. Kulutused, mida ülekantavad vahendid ei kata, kaetakse Justiitsministeeriumi vanglate eelarvest teiste teenuste ressursi arvelt. Vanglate eelarvest on juba vajalikud vahendid eraldatud Riigi Kinnisvara AS-ile. Vanglal on olemas ka vajalik majutuspind.

Kuna Tartu Vanglas ja Viru Vanglas juba peetakse kinni arestiga karistatud, samuti kuni 48 tunniks kinni peetud või sundtoomisele allutatud isikuid, on vanglateenistusele hästi teada, millised töökorralduslikud muudatused (vangla territooriumile pääsemine, vanglas esmaste toimingute vormistamine, vanglas menetlustoimingute tegemine, videoistungid, kaugülekuulamine jms) kõnealuste isikute kinnipidamisega seoses ka Tallinna Vanglas tuleb teha. Teenuse ülevõtmisega seotud töökorralduslike muudatuste vajadused on kaardistatud.

Ülesande ülevõtmisel tuleb Tallinna Vanglal arvestada keskmiselt 8-9 täiendava inimese liikumisega ööpäevas.² Need on isikud, kes on kinni peetud Tallinna piirkonnas. Põhja Prefektuuri arestimaja 2023. a andmete kohaselt on ühes kuus keskmiselt 630 liikumist³, s.o päevas keskmiselt 21 liikumist. Kõige rohkem kaasneb Tallinna Vanglale tegevusi seoses isikutega, kes on kinni peetud kuni 48 tunniks (ühes nädalas keskmiselt u 75 inimest). Lisanduvate isikugruppide puhul tuleb arvestada ka nende kohtusse viimisega (saatmistoiming), vangla sees ka videokohtuistungitele saatmistega ning menetlustoimingute ja kaitsjaga kokkusaamiste arvu suurenemisega. Arvestada tuleb ka seaduses ettenähtud õiguste tagamiseks vajalike toimingute tegemisega. Nt võimaldatakse VangS § 87 lõike 1 järgi arestialusele järelevalve all üks kord nädalas lühiajaline kokkusaamine oma perekonnaliikmete ja teiste isikutega.⁴ Kuni 48 tunniks kinni peetud või sundtoomisele allutatud isikule lühiajalise kokkusaamise võimaldamise otsustab isiku taotluse alusel arestimajas arestimaja juht, vanglas

² Aluseks on võetud 2022. a statistika Põhja prefektuuri arestimaja liikumiste kohta. Lisaks analüüsiti 2023. a veebruarist aprillini arestialuste, Kaitseväe arestialuste ja 48 tunniks kinni peetud isikute liikumiste arvu.

³ Silmas on peetud seda, mitu korda on isik arvele võetud (arestimajja toimetatud ja vastu võetud).

⁴ Distiplinaararesti kandvale kaitsevälasele ei võimaldata lühiajalist kokkusaamist.

vanglateenistuse ametnik. Tallinna Vangla on lisanduvatest ülesannetest teadlik ja neil on valmisolek vajalike muudatuste elluviimiseks.

Mõju Põhja prefektuuri kinnipidamiskeskuse arestimajale

Muudatus mõjutab Põhja Prefektuuri kinnipidamiskeskuse arestimaja töökorraldust, ametnikke ja töötajaid. Alates muudatuse rakendamisest 1. aprillist 2025 peetakse Põhja Prefektuuri kinnipidamiskeskuse arestimajas kinni kainenema toimetatud joobeseisundis isikuid ning väljasaadetavaid.

Kinnipidamiskeskuses on 18.09.2024. a seisuga kokku 48 valvurit, kes töötavad ühtlasi ka teistes arestimajades. Praegune koosseis (st 48 valvurit) jääb Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) koosseisu alles. Seda põhjusel, et kinnipidamiskeskusesse paigutatavad väljasaadetavad paigutatakse jätkuvalt kinnipidamiskeskusesse. PPA Arestimajja toimetatakse jätkuvalt edaspidi kainenema joobeseisundis isikuid, lisaks tegeletakse välismaalastega.

Olulisi ebasoovitavaid mõjusid ette näha ei ole. Varasemalt on arestimaja teenuse osutamine üle võetud Tartu Vanglas ja Viru Vanglas ning muudatustega ei kaasnenud ebasoovitavat mõju. Muudatuste läbiviimiseks on varasema kogemuse pinnalt arvestatud vajalik ajavaru, mistõttu ei ole ka ette näha, et muudatusteks ette nähtud aeg oleks ebapiisav. Võimalik ebasoodne mõju võib ilmneda juhul, kui vangla pääsla või töötajad on koormatud. Sel juhul ei pruugi olla võimalik PPA ametnikel kohe oma toimingutega alustada ja tuleb arvestada, et võib kuluda tavapärasest rohkem aega.

Mõju kinni peetavatele isikutele

Muudatus mõjutab isikuid, keda on arestiga karistatud, samuti kuni 48 tunniks kinni peetud või sundtoomisele allutatud ja keda peetakse kinni Tallinna piirkonnas. Vanglates, sh Tallinna Vanglas on isikute kinnipidamiseks vajalikud tingimused olemas. Tallinna Vangla on ühtlasi Eesti kõige uuem vangla. Kuivõrd vangla on ehitatud ja sisustatud nii, et seal on tagatud inimväärsed tingimused nii lühiajaliseks kui ka pikaajaliseks kinnipidamiseks, siis on Tallinna Vanglas võimalik tagada kinni peetavatele isikutele paremad tingimused kui arestimajades, mis on mõeldud üksnes lühiajaliseks kinnipidamiseks. Kuigi Põhja Prefektuuri arestimaja on samuti kaasaegne hoone, on Tallinna Vanglas siiski nii personali kui majutamise poolest silmas peetud sobivust eelkõige pikaajaliseks majutamiseks. Ebasoovitavaid mõjusid kinni peetavatele isikutele ette näha ei ole.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamisega kaasnevad Tallinna Vangla ümberehituse ja töökorraldusega seotud muudatused, mistõttu teenuse osutamiseks vajalik Siseministeeriumi eelarves ettenähtud summa 135 325 eurot kantakse üle Justiitsministeeriumi vanglate eelarvesse. Seni Tallinna arestimaja poolt kasutatud hoonet vangla üle ei võta. Tallinna Vanglas vajalike ümberehitustööde tegemiseks vajalikud vahendid on eraldatud Riigi Kinnisvara AS-ile. Vangistusseaduses on lisanduvate kinni peetavate isikute gruppidega seotud muud vajalikud

muudatused tehtud juba varem, arestimaja teenuse Tartu Vanglasse ja Viru Vanglasse üleviimise käigus.⁵

8. Rakendusaktid

Eelnõuga seoses on tarvis muuta järgmisi justiitsministri määrusi:

- 1) justiitsministri 06.12.2001. a määruse nr 92 „Tallinna Vangla põhimäärus“ redaktsioon avaldamismärkega RT I, 12.06.2024, 6;
- 2) justiitsministri 25.03.2008. a määruse nr 9 „Täitmisplaan“ redaktsioon avaldamismärkega RT I, 23.01.2024, 3.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras, kuna eelnõu on seatud riigieelarvega ning peab seetõttu kiirelt jõustuma. Hilisem jõustamine ei ole vajalik ka Tallinna Vanglale uute ülesannete ettevalmistamiseks, kuna eelnõu sisaldab rakendussätet. Arvestades, et Tallinna Vanglal tuleb alles alustada ümberehitustöödega ja hakata värbama täiendavat personali, lisatakse eelnõusse rakendussäte, mille kohaselt võib Tallinna Vanglasse toimetada arestiga karistatud, samuti kuni 48 tunniks kinni peetud või sundtoomisele allutatud isik, alates 1. aprillist 2025. a. See on piisav aeg muudatusteks vajalike praktiliste ettevalmistuste tegemiseks. Vabariigi Valitsus on riigieelarvestrateegia raames otsustanud Siseministeeriumi haldusalas olnud ülesande üle anda Justiitsministeeriumile. Tallinna Vanglas on vaja teha vajalikud ehitustööd ja tööalased ümberkorraldused, sisustada ruumid ja teha vajalikud personalitoimingud.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Tallinna Vangla oli eelnõu ettevalmistamisel vajalike tegevuste ja personalivajaduse osas kaasatud ja eesolevast muudatustest teadlik.

Algatab Vabariigi Valitsus ”...”2024. a

(allkirjastatud digitaalselt)

⁵ Vangistusseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (arestimaja ülesannete üleandmine) 275 SE, menetluskäik:
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e1c628c0-1d28-4699-9dd6-ada188fb725c/>